

OPETTAJAN OPAS

AIHEET: Lapsen oikeudet
IKÄRYHMÄ: Varhaiskasvatuksesta alkuopetukseen
TAVOITE: Harjoitusten tavoitteena on tutustua lapsen oikeuksiin. Oppilaat erottavat sen, mitkä asiat ovat elämän kannalta välttämättömiä ja mitkä eivät.
VARHAISKASVATUS 1. Paikanvaihtoa, 10 min 2. Mitä haluan, mitä tarvitsen, 10 min 3. Minulla on oikeus, 15 min ALKUOPETUS 1. Vaihtuvat tuolit, 10 min 2. Minulla on oikeus, 15 min 3. Mitä tarvitaan hyvään elämään? n. 30 min TAI 4. Kanin oikeudet, 30 min
SISÄLTÖ: • Opettajan opas • Unicefin kuvat lapsen oikeuksista • Mitä haluan, mitä tarvitsen -kortit • Lapsen oikeuksien sopimus - tulosta ryhmällesi sopiva määrä

TUNTISUUNNITELMAT

VARHAISKASVATUS

1. PAIKANVAIHTOA

TAVOITE: Tämä harjoitus on lämmittelyharjoitus ja auttaa virittäytymään teemaan sekä luomaan hyvää yhteishenkeä. Tavoitteena on myös havaita moninaisuus ryhmässä ja hyväksyä jokainen omanlaisenaan

VALMISTELU: Asettele lattialle isoon rinkiin paikkamerkkejä, ja pyydä jokaista käymään seisomaan yhden paikkamerkin päälle.

AIKA: 10 min

1. Seiso ringin keskellä ja kerro, että aiot seuraavaksi kertoa nimesi ja jonkin asian itsestäsi. Kun olet kertonut sen, kaikkien niiden, joihin pätee sama asia, pitää vaihtaa paikkaa. (Esim. "Olen X ja minulla on kissa"). Kun lapset nousevat vaihtaakseen paikkaa, yritä saada itsellesi paikkamerkki. Se, joka jää ilman paikkamerkkiä, kertoo seuraavaksi samaan tapaan itsestään.

2. Lopuksi voidaan yhdessä harjoituksen myötä todeta, että ryhmästä löytyy hyvin monenlaisia ihmisiä ja on tärkeää, että jokainen tulee arvostetuksi omanlaisenaan.

(Lähde: Rauhankasvatusinstituutti/Maailmankoulun matkalaukku, https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2020/07/Matkalaukku_virtuaali_Lapsen-oikeudet.pdf)

2. MITÄ HALUAN, MITÄ TARVITSEN

TAVOITE: Tavoitteena on tarkastella, mitkä asiat ovat ihmiselle välttämättömiä ja mistä asioista voisimme tarvittaessa luopua tai olla jopa ilman niitä. Harjoituksessa ei ole oikeita vastauksia vaan olennaista on miettiä yhdessä, mitkä asiat ovat meille tärkeitä.

VALMISTELU: Tarvitset materiaaleista löytyvät mitä haluan, mitä tarvitsen –kuvakortit. Kuvat löytyvät myös [täältä](#). Voit halutessasi ottaa lisää arkisia esineitä mukaan harjoitukseen.

AIKA: 20–30 min

1. Tarkastele ryhmän kanssa kuvia. Keskustele ryhmän kanssa siitä, miten esimerkiksi ruoka tai juoma ovat ihmisille välttämättömiä. Mutta voiko ihminen elää ilman jäätelöä? Mikä on ero lauseilla "Minä tarvitsen..." ja "Minä haluan..."

2. Mieli-pidejana: Seuraavaksi lapset pääsevät äänestämään siitä, ovatko eri asiat meille tarpeellisia vai haluammeko vain niitä ja ne ovat mukava lisä elämäämme. Muodosta tilaan mieli-pidejana niin, että toinen seinä tarkoittaa tarvetta ja vastakkainen seinä asioita, joita haluamme, mutta joita ilman voisimme tarvittaessa olla. (Jos tilaa on vähän käytettävissä, tämän voi toteuttaa myös liikkumalla kyykkyyn ja kurkotellen kohti kattoa.)

3. Nosta kuvia esille vuorotellen ja anna lasten kävellä tilassa joko halun tai tarpeen seinustalle. Jana on liukuva eli harjoituksessa voi jäädä myös johonkin kohtaan seinien välille tai vaikka

keskelle, jos päätöksen tekeminen on vaikeaa. Jokaisen kuvan kohdalla voit haastatella muutamaa lasta: Mitä ajattelet, miksi valitsit tämän paikan?

4. Käy lyhyt keskustelu jokaisen kuvan kohdalla siitä, miksi tämä asia on meille tarpeellinen tai miksi voisimme elää ilman sitä. Jotkut asiat voivat olla meille myös todella tärkeitä, vaikka voisimmekin olla ilman niitä (esim. lemmikki). ”Tarvitsemmeko televisiota vai voisimmeko elää ilman sitä?”

(Lähde: Rauhankasvatusinstituutti/Maailmankoulun matkalaukku, https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2020/07/Matkalaukku_virtuaali_Lapsen-oikeudet.pdf)

3. MINULLA ON OIKEUS

TAVOITE: Tavoitteena on tutustua YK:n lapsen oikeuksiin ja ymmärtää, että oikeudet kuuluvat kaikille lapsille.

VALMISTELU: Tarvitset materiaaleista tai [täältä](#) löytyvät Unicefin kuvat lapsen oikeuksista.

AIKA: 15 min

1. Katsokaa lasten kanssa kuvat läpi ja keskustelkaa, miksi nämä oikeudet ovat tärkeitä mahdollistaa kaikille maailman lapsille.
2. Esitä seuraavaksi ryhmälle alla olevia väittämiä, joihin he voivat äänestää kyllä tai ei. Äänestäminen tapahtuu menemällä kyykkyy = ei tai kurkottelemalla kohti kattoa = kyllä.
3. Harjoituksen purku: Keskustelkaa jokaisen väittämän jälkeen lyhyesti läpi, onko kyseessä kaikille lapsille yhteinen oikeus.

Väittämät:

- Minulla on oikeus nukkua yöllä.
- Minulla on oikeus leikkiä kavereiden kanssa.
- Minulla on oikeus lyödä kaveria.
- Minulla on oikeus syödä jäätelöä aamupalaksi.
- Minulla on oikeus asua kotona.
- Minulla on oikeus valvoa niin myöhään kuin haluan.
- Minulla on oikeus pelata joka päivä pelikoneella/tietokoneella/padilla/kännykällä.
- Minulla on oikeus mennä lääkäriin, jos tulen kipeäksi.
- Minulla on oikeus sanoa, jos olen eri mieltä.
- Minulla on oikeus nukkua koko päivän.
- Minulla on oikeus käydä koulua/päiväkodissa. Minulla on oikeus syödä karkkia joka päivä.

(Lähde: Rauhankasvatusinstituutti/Maailmankoulun matkalaukku, https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2020/07/Matkalaukku_virtuaali_Lapsen-oikeudet.pdf)

ALKUOPETUS

1. VAIHTUVAT TUOLIT

TAVOITE: Tämä harjoitus on lämmittelyharjoitus ja auttaa virittäytymään teemaan sekä luomaan hyvää yhteishenkeä. Tavoitteena on myös havaita moninaisuus ryhmässä ja että jokaisen on tärkeää voida olla hyväksytty omanlaisenaan.

VALMISTELU: Järjestä pulpetit sivuun ja tuolit tiiviiseen ympyrään keskelle luokkaa. Pyydä oppilaat istumaan.

AIKA: 10 min

1. Seiso tuoliympyrän keskellä ja kerro, että aiot seuraavaksi kertoa nimesi ja jonkin asian itsestäsi. Kun olet kertonut sen, kaikkien niiden, joihin pätee sama asia, pitää vaihtaa paikkaa. (Esim. "Olen X ja olen vasenkätinen", "Olen X ja minulla on kissa").
2. Kun oppilaat nousevat vaihtaakseen paikkaa, yritä saada itsellesi tuoli. Se, joka jää ilman tuolia, kertoo seuraavaksi samaan tapaan itsestään. Lopuksi voidaan yhdessä harjoituksen myötä todeta, että luokasta löytyy hyvin monenlaisia ihmisiä ja on tärkeää, että jokainen tulee arvostetuksi omanlaisenaan.

(Lähde: Rauhankasvatusinstituutti/Maailmankoulun matkalaukku, https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2020/07/Matkalaukku_virtuaali_Lapsen-oikeudet.pdf)

2. MINULLA ON OIKEUS

TAVOITE: Tavoitteena on tutustua YK:n lapsen oikeuksiin ja ymmärtää, että oikeudet kuuluvat kaikille lapsille.

VALMISTELU: Materiaaleista tai [täältä](#) löytyvät lapsen oikeuksiin liittyviä kuvia eri asioista ja esineistä. Voit halutessasi ottaa lisää esineitä ja asioita mukaan harjoitukseen.

AIKA: 15 min

1. Katsokaa lasten kanssa kuvat läpi ja keskustelkaa, miksi nämä oikeudet ovat tärkeitä mahdollistaa kaikille maailman lapsille.
2. Esitä seuraavaksi ryhmälle alla olevia väittämiä, joihin he voivat äänestää kyllä tai ei. Äänestäminen tapahtuu menemällä kyykkyy = ei tai kurkottelemalla kohti kattoa = kyllä.
3. Harjoituksen purku: Keskustelkaa jokaisen väittämän jälkeen lyhyesti läpi, onko kyseessä kaikille lapsille yhteinen oikeus.

Väittämät:

- Minulla on oikeus nukkua yöllä.
- Minulla on oikeus leikkiä kavereiden kanssa.
- Minulla on oikeus lyödä kaveria.
- Minulla on oikeus syödä jäätelöä aamupalaksi.

- Minulla on oikeus asua kotona.
- Minulla on oikeus valvoa niin myöhään kuin haluan.
- Minulla on oikeus pelata joka päivä pelikoneella/tietokoneella/padilla/kännykällä.
- Minulla on oikeus mennä lääkäriin, jos tulen kipeäksi.
- Minulla on oikeus sanoa, jos olen eri mieltä.
- Minulla on oikeus nukkua koko päivän.
- Minulla on oikeus käydä koulua/päiväkodissa.
- Minulla on oikeus syödä karkkia joka päivä.

(Lähde: Maailmankoulun matkalaukku, https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2020/07/Matkalaukku_virtuaali_Lapsen-oikeudet.pdf) x

3. MITÄ TARVITAAN HYVÄÄN ELÄMÄÄN?

TAVOITE: Oppilaat pohtivat, mikä kaikki on tärkeää lapsen elämässä ja ymmärtävät, miksi lapsen oikeuksien sopimusta tarvitaan.

VALMISTELU: Tarvitset ison fläppipaperin ja tusseja tai taulutilaa piirtääksesi ison ihmishahmon.

AIKA: n. 30 min

1. Hahmottele lapsen ääriviivat paperille tai taululle. Keksikää yhdessä hahmolle nimi.
2. Jaa oppilaat pareihin esimerkiksi niin, että vierekkäin istuvat ovat pari. (Älä anna oppilaiden itse valita pareja, ettei kukaan jää vahingossa yksin).
3. Parit miettivät hetken aikaa yhdessä ja taitojen mukaan voivat myös kirjoittaa ylös omalle paperille 5 asiaa, joita tarvitaan, jotta lapsi pysyy hengissä. Hetken miettimistauon jälkeen kootaan yhdessä paperille/taululle yhteisesti nämä viisi asiaa. Lapset voivat ehdottaa pareittain mietittyjä asioita ja keskustella koko ryhmän kanssa yhdessä, mitkä viisi valitaan yhdessä taululle kirjoitettavaksi. Kirjoita nämä asiat hahmon jalkojen juureen elämän perustaksi.
4. Seuraavaksi parit miettivät/kirjoittavat 5 asiaa, jotka auttavat lasta saamaan hyvän tulevaisuuden (esimerkiksi koulu, turvallinen koti jne.). Kootkaa samalla tavoin viisi asiaa hahmojen jalkojen viereen ikään kuin kuljettamaan lasta eteenpäin elämässä.
5. Hahmon ylävartaloon kirjaa oppilaiden kanssa keskustellusta (voitte joko yhdessä keskustella tai toimia kuten alussa ensin pareittain ja sitten yhdessä keskustellen) asioita, jotka tekevät lapsen elämästä mukavampaa, mutta jotka eivät ole aivan välttämättömiä asioita (esim. pelit, lelut).
6. Pään kohdalle kirjataan lapsen toiveita ja haaveita tulevaisuudesta, jotka tekevät hänestä onnellisen aikuisen, jos kaikki vartaloon ja jalkoihin kirjatut asiat toteutuvat.
7. Tehtävän koonti: Lopuksi on tärkeää tarkistaa, onko kirjattu ylös tärkeimmät asiat, joita tämä hahmolapsi tarvitsee kehittyäkseen ja saavuttaakseen onnellisen, terveen ja turvallisen elämän. Jotkut tarpeet ovat tärkeämpiä kuin toiset. Näitä perustarpeita voidaan pitää oikeuksina. On hyvä todeta, että YK:n ihmisoikeudet yleisesti ottaen ja erityisesti lapsia koskevat oikeudet, jotka on kirjattu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, on tehty suojelemaan ihmisiä kaikkialla

maailmassa. Riippumatta eroistamme ja esimerkiksi siitä, millaisia me olemme tai missä me asumme, jokaisella on samat ihmisoikeudet. Jokaisella on myös velvollisuus kunnioittaa toisten oikeuksia.

(Lähde: Rauhankasvatusinstituutti/Maailmankoulun matkalaukku, https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2020/07/Matkalaukku_virtuaali_Lapsen-oikeudet.pdf)

4. KANIN OIKEUDET

TAVOITE: Tavoitteena on esitellä Lapsen oikeuksien sopimusta, osoittaa lapsille, että he tiedostavat vaistomaisesti lapsen oikeudet sekä yhdistää inhimilliset tarpeet ihmisoikeuksiin.

VALMISTELU: Tarvitset materiaaleista tai [täältä](#) (s.288-290) löytyvän lasten versio Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Tarvitset myös taulukon. Sen voi piirtää taululle tai näyttää tietokoneelta. Esimerkki:

KANI	LAPSET

AIKA: 30 min

1. Pyydä lapsia kuvittelemaan, että heillä on hoidettavanaan lemmikkikani, ja antamaan sille nimi. Lasten täytyy ajatella kaikkea, mitä kani tarvitsee ollakseen onnellinen, terve ja turvassa. Kysy, mitä asioita kani tarvitsee. Lapset saattavat ehdottaa häkkiä, olkia, ruokaa, vettä, liikuntaa, huomiota, rakkautta ja joskus jopa toista kania kumppaniksi.
2. Kirjoita "Kani" (tai sille annettu nimi) vasemmanpuoleisen palstan yläosaan ja kirjaa lasten vastaukset.
3. Kysy sitten, kuka on vastuussa siitä, että kani saa kaikki tarvitsemansa asiat. Kirjoita muistiin lasten vastaukset, joissa ehkä sanotaan, että kanin omistaja vastaa siitä.
4. Vahvista asiat, joita kani tarvitsee jäädäkseen henkiin, kuten ruoka, vesi ja häkki. Jatka sitten kysymällä:
 - Jos kani todellakin tarvitsee näitä asioita, pitäisikö sillä olla oikeus niihin?
 - Kuka vastaa sen varmistamisesta, että kanin oikeudet näihin asioihin toteutuvat?
5. Kirjoita sitten "Lapset" oikeanpuoleisen palstan yläosaan ja pyydä lapsia keskustelemaan aivoriihessä: Mitä asioita lapset tarvitsevat kehittyäkseen ja saavuttaakseen onnellisen, terveen ja turvallisen elämän?
6. Tee lasten vastauksista luettelo ja pyri saamaan esiin sellaisia asioita kuin koti, ruoka, vesi, perhe, ystävät, lelut, koulutus, rakkaus ja huomio.
7. Kysy, kuka on vastuussa sen varmistamisesta, että lapset saavat kaikki nämä asiat, joita he tarvitsevat ollakseen onnellisia, terveitä ja turvassa. Kannusta vastaamaan aikuiset, vanhemmat, perhe ja hoitajat.

8. Laajenna sitten lasten oikeuksien näkökulmaa seuraavanlaisin kysymyksiin ja täydennä taulukkoa lisätarpeilla:

- Mitä lapset tarvitsevat ollakseen suojassa, pysyäksensä hengissä, kehittyäkseen ja osallistuakseen?
- Jos lapset tarvitsevat näitä asioita, pitäisikö lapsilla olla oikeus niihin?
- Kuka vastaa sen varmistamisesta, että lapsilla on nämä oikeudet?

9. Kysy ryhmältä, ovatko he koskaan kuulleet Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Anna heille kopiot lasten versiosta tai käytä julisteversiota. Selitä, että tämä asiakirja määrää asiat, joihin jokaisella maailman lapsella on oikeus.

10. Pyydä lapsia vertaamaan taulukkolueteloaan Lapsen oikeuksien sopimukseen.

11. Osoita, että he ovat laatineet luettelon lapsen oikeuksista.

Jatka seuraavin kysymyksiin:

- Mitä sellaisia tarpeita nimesitte, jotka ovat myös Lapsen oikeuksien sopimuksessa? Merkitkää ne taulukkoon tähdellä.
- Miksi pystyitte mielestänne keksimään itse niin monia oikeuksia?

12. Osoita, että ryhmä tiesi jo alusta alkaen, mitä lapset tarvitsevat kehittyäkseen ja kasvaakseen, ilman että aikuisten tarvitsi kertoa sitä heille. Hehän ovat oman elämänsä asiantuntijoita! Selitä, että Lapsen oikeuksien sopimus tukee lasten oikeuksia, suojaa heitä, huolehtii heistä ja takaa, että he voivat osallistua ympärillään olevan maailman asioihin.

Ehdotuksia jatkotyöskentelyyn:

- Tämä harjoitus toimii loistavasti lapsen oikeuksiin tutustuttajana muodostaen vahvan yhteyden tarpeiden ja oikeuksien välille. Se johdattaa suoraan muihin harjoituksiin, joissa tutkitaan lapsen oikeuksia lisää.

Vinkkejä ohjaajalle:

- Koska harjoitus ei vaadi lukutaitoa, sitä voidaan käyttää pientenkin lasten kanssa. Heille täytyy vain määritellä oikeuksien idea hyvin yksinkertaisin termein. Lapsen oikeuksien sopimus voidaan esitellä myöhemmin.
- Halutessasi voit korvata ”kanin” jollakin toisella lemmikkieläimellä.
- Muunnelmia: Jos tuntuu sopivalta, voitte vetää keskustelun yhteen luettamalla Lapsen oikeuksien sopimuksen lasten version ääneen, siten että jokainen lapsi lukee eri artiklan.
- Sovellus vanhemmille lapsille: Kun vertaillette lasten oikeuksista laatimaa listaa ja Lapsen oikeuksien sopimusta, johdattele keskustelua seuraavanlaisten kysymysten pohjalta, siitä mitä lapset ovat jättäneet pois: Onko Lapsen oikeuksien sopimuksessa muita tarpeita ja oikeuksia, joita ei ole listallanne? Miksi luulette niiden olevan Lapsen oikeuksien sopimuksessa? Miksi teidän olisi mielestänne pitänyt ajatella näitä tarpeita ja oikeuksia?

(Lähde: Compasito - lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja,
https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf)

